

Saturs

Saturs	3
Par grāmatu	5
Priekšvārds	13
Ievads	16
1. Eitanāzijas vēsture, jēdziena skaidrojums, formas un to veidi	24
1.1 Eitanāzijas vēsture un jēdziena skaidrojums	24
1.2. Eitanāzijas formas un to veidi	33
1.2.1. Brīvprātīgā eitanāzija	34
1.2.2. Nebrīvprātīgā eitanāzija	41
1.2.3. Aktīvā eitanāzija	48
1.2.4. Asistētā pašnāvība un tās formas	56
1.2.5. Pasīvā eitanāzija	63
2. Medicīniski ētiskie eitanāzijas praktizēšanas apstākļi	73
2.1. Eitanāzijas konfliktējošais raksturs ar ārstu ētikas pamatprincipiem	73
2.2. Dziļa un nepārtraukta paliatīvā sedācija un citi dzīvību saīsinājošie ārstniecības līdzekļi – eitanāzija vai pieļaujamā medicīnas prakse	109
3. Eitanāzija cilvēktiesību skatījumā	128
4. Eitanāzijas un asistētās pašnāvības krimināltiesiskais regulējums ārvalstīs un tā raksturojums	163
4.1. Valstis, kas nepieļauj eitanāzijas praktizēšanu, un to alternatīvā krimināltiesiskā regulējuma analīze	164
4.1.1. Valstis, kas nereglamentē eitanāzijas un asistētās pašnāvības jautājumu, un tā krimināltiesiskais risinājums	165
4.1.2. "Vienas" krimināltiesību normas valstu specifika	177

4.1.3. Ieskats "divu kriminālkodeksu normu" valstu tiesiskā regulējumā.....	188
4.1.4. Eitanāzijas un asistēto pašnāvību praktizēšanu aizliedzošo valstu kriminālkodeksos paredzēto speciālo normu sastāvu analīze	195
4.2. "Vieglo nāvi" legalizējošo valstu tiesiskā regulējuma un to prakses analīze.....	200
4.2.1. Nīderlandes nozīme tiesisko jautājumu risināšanā.....	201
4.2.2. Beļģijas tiesiskā regulējuma atšķirības	248
4.2.3. Luksemburgas pieredze.....	256
4.2.4. ASV: Oregonas, Vašingtonas, Vermontas, Kalifornijas un Montanas štats.....	259
5. Eitanāzijas formu un to veidu krimināltiesiskais regulējums Latvijā, to kvalifikācija un priekšlikumi par grozījumiem Krimināllikumā.....	272
5.1. Eitanāzijas formu un to veidu krimināltiesiskais regulējums Latvijā un tās kvalifikācija	273
5.2. Priekšlikumi grozījumu veikšanai Krimināllikumā eitanāzijas tiesiskai reglamentācijai.....	294
Nobeigums	324
Anotācija latviešu valodā	326
Anotācija angļu valodā	327
Anotācija vācu valodā	329
Izmantotie avoti.....	331
1. Literatūra	331
2. Tiesību akti.....	362
3. Judikatūra un tiesu prakse	371
4. Citi ārvalstu prakses materiāli	378
5. Citi dokumenti.....	383
6. Avots internetā	383
Pielikumi.....	384

Par grāmatu

Valentija Liholaja

Dr. iur., profesore

Dzīvības un nāves tēma ir bijusi aktuāla, sākot jau ar antīkajiem laikiem, par ko liecina tā laika filozofu apcerējumi, un tā nav zaudējusi savu aktualitāti arī mūsdienās, uz ko savukārt norāda monogrāfijas autora apzinātais plašais ārvalstu literatūras avotu klāsts, kas veltīts dažādiem eitanāzijas jeb "vieglas nāves" aspektiem.

Tajā pat laikā jāatzīmē, ka Latvijā eitanāzijas problemātikai pievērsušies tikai daži autori, piemēram, Armens Gabrijeļans (*Armen Gabrielyan*), kurš 2014.gadā aizstāvēja savu promocijas darbu "Eitanāzijas fenomens krimināltiesiskajā, kriminoloģiskajā un medicīniski bioloģiskajā aspektā", G.Brāzma, kurš cilvēka dzīvības radīšanas un pārtraukšanas tēmu pētījis no bioētikas aspekta, P.Janule, kura eitanāzijas problēmai pievērsusies promocijas darbā, pētot cilvēka dzīvības aizsardzības krimināltiesiskos aspektus, un daži citi autori, aplūkojot eitanāziju galvenokārt saistībā ar biomedicīnas ētiku.

Tiesību zinātņu doktora Riharda Poļaka starpdisciplinārais pētījums, kura rezultāti izklāstīti viņa sagatavotajā monogrāfijā "Tiesības uz nāvi. Eitanāzijas krimināltiesiskie, medicīniskie un ētiskie aspekti" vērtējams kā būtisks pienesums zinātniskās literatūras klāstam, kam raksturīga vispusīga un dziļa izvēlētās tēmas izpēte gan doktrīnas, gan arī prakses jomā.

Doktrīnā pausto viedokļu un atziņu analīzes rezultātā izstrādāta eitanāzijas definīcija un veikta eitanāzijas formu un to veidu klasifikācija, tādējādi savstarpēji nošķirot dažādas eitanāzijas formas un to veidus, norobežojot tos no citiem uz cilvēka dzīvības apdraudējumu vēršiem nodarījumiem, kā arī nošķirot "vieglo nāvi" no medicīniski korektām darbībām, kuras tiek praktizētas nedziedināmi slimu cilvēku aprūpes ietvaros. Aplūkojot šos jautājumus, noris sprauga diskusija ar teorijā pausto atšķirīgo viedokļu autoriem, pārliecinoši argumentējot savu pozīciju.

Ievērojama vieta monogrāfijā pamatoti atvēlēta eitanāzijas un asistētās pašnāvības krimināltiesiskā regulējuma ārvalstīs raksturojumam un salīdzinošajai analīzei, jo, kā savā laikā norādīja franču tiesību zinātnieks Marks Anselms, ārvalstu tiesību apgūšana "paver juristam jaunus apvāršņus, ļauj viņam labāk iepazīt savas valsts tiesības, jo to specifiskās īpatnības īpaši skaidri iezīmējas salīdzinājumā ar citām sistēmām. Salīdzināšana spēj apbruņot juristu ar idejām un argumentiem, kurus nevar iegūt, pat ļoti labi pārzinot tikai savas tiesības". Lasītājam tiek sniegts ieskats 45 valstu krimināltiesiskajā regulējumā, īpašu vērību veltot Nīderlandes pieredzei, kura kā pirmā valsts Eiropā piešķīrusi ārstiem tiesības noteiktos apstākļos praktizēt eitanāziju un asistēto pašnāvību attiecībā pret nedziedināmi slimiem cilvēkiem.

Pozitīvi vērtējams arī tas, ka monogrāfijā analizēts ne tikai ārvalstu krimināltiesiskais regulējums, bet arī visai plaša tiesu prakse, uzskatāmi parādot gan tiesiskā regulējuma nepilnības, gan arī tā rezultātā izraisītās kvalifikācijas nianšes.

Un visbeidzot jāatzīmē, ka autors, atbalstot Latvijā valdošo noturīgu eitanāzijas praktizēšanas liegumu, sniedz savu redzējumu par krimināltiesiskā regulējuma pilnveidošanu, piedāvājot mūsu valsts Krimināllikumā veidot divus privileģētus sastāvus, kuros būtu paredzēta atbildība par nonāvēšanu aiz līdzietības un par palīdzības sniegšanu pašnāvības izdarīšanā, kas visnotaļ būtu atbalstāmi, gan ievērojot vēsturisko pēctecību, gan arī nodrošinot pareizu nodarījumu kvalifikāciju un taisnīga soda noteikšanu.

Monogrāfija var būt noderīga praktizējošajiem un topošajiem juristiem, veselības aprūpes speciālistiem, sociologiem un visiem tiem lasītājiem, kurus interesē monogrāfijā ietvertā informācija.

Andrejs Vilks

Dr. jur., profesors

Nevajadzētu būt šaubām par to, ka cilvēka dzīvības un veselības intereses Latvijā un pasaulē tiek atzītas par primārām. Apvienoto Nāciju Organizācija vēl 1948.gada 10.decembrī Ģenerālajā Asamblejā, pieņemot Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju, pasludināja, ka "katram cilvēkam ir tiesības uz dzīvību...". Šādas tiesības ir nostiprinātas arī Latvijas Republikas Satversmē, kuras 93.pants nosaka, ka "ikviena tiesības uz dzīvību aizsargā likums". Par cilvēka dzīvību rūpējās visdažādākās institūcijas un iestādes jau pirms mazā cilvēciņa nākšanas pasaulē, tam piedzimstot, augot un dzīvojot. Ne mazākas rūpes par cilvēku veselību un dzīvību tiek īstenotas dzīves nogalē. Tomēr pietiekoši daudzos gadījumos veselības aprūpes praksē nākas sastapties ar situācijām, kad nedziedināmi slimi cilvēki savu ciešanu izbeigšanai cenšas lūgt paātrināt savu nāvi. Cilvēku neizsakāmās ciešanas, viņu vēlme neciest, tuvinieku pārdzīvojumi par nedziedināmi slimo, no vienas puses, un cilvēka tiesības brīvprātīgi lemt par savu likteni, no otras puses, veido komplicētu morāli ētisku un tiesisku dilemmu. Eitanāzijas vai "vieglās nāves" iespējamība, kas vērsta uz paātrinātu nedziedināmi slima cilvēka nāves iestāšanos vai slimības izraisītas nāves nenovēršanu, atbrīvojot viņu no slimības izraisītām mokošām sāpēm un ciešanām, ir pietiekoši sena un daudzkārt apzināta un vērtēta problēma.

Kā pozitīvu piemēru šajā ziņā var atzīt tiesību zinātņu doktora Riharda Poļaka veikto pētījumu par eitanāzijas krimināltiesiskiem, medicīniskiem un ētiskiem aspektiem. Kopumā darbs ir veltīts aktuālas, praktiski tiesību zinātnēs nepētītas, visnotaļ sensitīvas problēmas izziņai, kas ir saistīta ar nedziedināmi slimu cilvēku krimināltiesisko aizsardzību un ar to saistītajiem medicīniska un ētiska rakstura aspektiem. Monogrāfijas autors savā darbā pietiekoši detalizēti analizē eitanāzijas jēdzienu un tās būtību, apskata tās formas un veidus, pieskaras eitanāzijas vēsturei. Lasītāji var iepazīties ar tādām eitanāzijas formām, kā brīvprātīgā eitanāzija, nebrīvprātīgā eitanāzija, aktīvā un pasīvā eitanāzija, asistētā pašnāvība. Atzīstami ir vērtējama R.Poļaka piedāvātais eitanāzijas jēdziens, kura būtība ir saistīta ar gadījumiem, kad ārstniecības vai jebkura cita persona apzināti aiz līdzcietības, veidā, kas nesagādā papildu sāpes un ciešanas, ar savu darbību vai bezdarbību izraisa vai veicina nedziedināmi slimas personas nāvi vai arī nenovērš slimības izraisītu nāvi pēc šīs personas vai viņas pārstāvja izteikta lūguma, vai arī bez

minēto personu piekrišanas ar mērķi atbrīvot viņu no slimības izraisītām mokošām sāpēm un ciešanām. Valsts, kuras pienākums ir aizsargāt ikviena cilvēka dzīvību no jebkāda tās apdraudējuma, nevar uzlikt cilvēkam pienākumu dzīvot. Daudzos gadījumos ārsti un medicīniskais personāls faktiski nespēj nodrošināt nedziedināma cilvēka ciešanu pārtraukšanu. Līdz ar to lēmumu par to, vai, kad un kādos apstākļos izbeigt sava organisma turpmāku dzīvotspēju ar eitanāzijas palīdzību faktiski paliek katra indivīda izvēlē, ja viņš to apzinās un spēj.

Monogrāfijā ir aplūkota pietiekoši plaša ārvalstu pieredze eitanāzijas jomā. Tās autors sniedz ieskatu atsevišķu ASV štatu jurisdikcijā nedziedināmi slimu cilvēku ciešanu atvieglošanā. Tā Montanas štatā ir pieļaujams, ka tajos gadījumos, kad kompetents nedziedināmi slimis cilvēks, kuram nāves iestāšanās paredzama nosacīti īsā laika posmā, ir tiesīgs sev pieņēmamā laikā un vietā izlietot medikamentus, kurus viņam ir izrakstījis ārsts, kas šajos gadījumos tikai nodrošina šo medikamentu pieejamību tiem pacientiem, kas to lūdz, savukārt izvēle izmantot tos vai arī atteikties no savas ieceres turpmāk ir paša pacienta ziņā. Ārsta palīdzība pacienta nāves procesā ir atzīstama par cilvēka cieņu respektējošu rīcību. Savukārt Nīderlandē normatīvais regulējums nodrošina ārstiem imunitāti pret ikvienu nesankcionētu dalību nedziedināmi slimu cilvēku dzīvības izbeigšanas procesos. Tas ir pamatots ar pacientu autonomijas ievērošanu un attaisnojamu nepieciešamību ar jebkuriem līdzekļiem atbrīvot no ciešanām. Arī Luksemburgā ir pieļaujama ārsta tīša palīdzības sniegšana citai personai pašnāvības izdarīšanā vai arī šim nolūkam paredzētu līdzekļu sagādāšana, balstoties uz tās izteiktu brīvprātīgu lūgumu.

Tajā pašā laikā daudzu ārvalstu krimināltiesiskie akti paredz atbildību par eitanāziju vai slepkavību aiz līdzietības un pēc cietušās personas lūguma. Autors savā darbā pieskaras Austrijas, Azerbaidžānas, Dānijas, Gruzijas, Horvātijas, Moldovas, Japānas, Vācijas un citu valstu atbilstošajam krimināltiesiskajam regulējumam. Minētā un monogrāfijā plaši un daudzpusīgi atspoguļotā tiesisko aktu un judikatūras analīze dod iespējas izprast, ka eitanāzijas problēma no tiesiskā un ētiskā aspekta ir daudzveidīga un dažādi vērtēta. Savdabīga ir Lietuvas Republikas krimināltiesiskā regulācija, kura paredz atbildību par palīdzības sniegšanu pašnāvības izdarīšanā pēc neārstējami slimas personas lūguma.

Latvijā eitanāzijas problēmas detalizētai analīzei līdz šim nav pievērsta ne tiesību zinātņu speciālistu, ne arī veselības aprūpes sistēmas

zinātnieku un praktiķu uzmanība. Patīkams izņēmums ir A.Gabrijeļana 2014.gadā aizstāvētais promocijas darbs "Eitanāzijas fenomens krimināltiesiskajā, kriminoloģiskajā un medicīniski bioloģiskajā aspektā". Tomēr ir jāatzīst, ka, neskatoties uz eitanāzijas problēmas aktualitāti un nozīmīgumu, tās izpēte nav guvusi plašāku atsaucību ne medicīnā, ne arī tiesību zinātņu jomās. Neskatoties uz tiesu prakses neesamību, ko apliecina arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas judikatūras apkopojumi krimināllietās par slepkavībām, kā to min autors savā darbā, ārstniecības personas nenoliedz eitanāzijas praktizēšanu latentā veidā arī mūsu valstī.

Nozīmīgi ir tas, ka mūsu valstī, saglabājot Hipokrāta tradīcijas, ir noturīgs eitanāzijas praktizēšanas liegums. Tomēr autors atzīst, ka būtu jāpārskata normatīvie akti, kas skar ārstu ētikas un nodarbošanās pamatprincipus, tajos paredzot tiešu eitanāzijas praktizēšanas aizliegumu. Tajā pašā laikā darbā ir izdarīts secinājums, ka, ja ārstu konsilijs vienojas ar pacienta pārstāvjiem, tad var pārtraukt medicīniska rakstura darbības, uzturot pacienta fizioloģisko stāvokli (*de facto* mirušam cilvēkam), kas, tikai pateicoties reanimatoloģijas pasākumu kompleksam, rada šķietamas dzīvības pazīmes. Interesants ir autora monogrāfijā ietvertais atzinums par to, ka par cilvēka nāvi varētu uzskatīt brīdi, kad viņam iestājas arī smadzeņu nāve. Ar tās konstatēšanu cilvēks zaudē apzīmējumu "persona". R.Poļaks uzskata, ka tiesības un pienākumi, ieskaitot tiesības uz dzīvību un tās aizsardzību, var tikt attiecināti tikai uz personām.

Jebkuram indivīdam ir pašnoteikšanās tiesības, kas paredz ikviena rīcībspējīga cilvēka tiesības, nemotivējot savu lēmumu, atteikties no ārstēšanas vai lūgt jau uzsāktās ārstēšanas pārtraukšanu, pat ja to rezultātā tiks nodarīts kaitējums savai veselībai un pat dzīvībai. Autors atzīst, ka rīcībspējīga pacienta atteikšanās no turpmākas ārstēšanas, lūdzot atslēgt sevi no dzīvību uzturošām iekārtām, no ārstniecības personas puses nav asistēšana pašnāvībā, bet medicīniski korekts lēmums, kas pamatots ar autonomijas principa ievērošanu.

R.Poļaks savā darbā izmanto ļoti plašu tiesisko aktu un judikatūras prakses materiālu apkopojumus. Darbā ir vispusīgi analizēti dažādu tiesību speciālistu, filozofu, medicīnas zinātnes pārstāvju viedokļi un atziņas, kas ļauj iedziļināties eitanāzijas problēmas daudzspekrainajos aspektos. Monogrāfija var būt noderīga praktizējošiem juristiem un veselības aprūpes speciālistiem, sociologiem un filozofiem, kā arī studējošajiem.

Dr. Vilnis Sosārs

Rīgas Austrumu klīniskās universitātes slimnīcas
Latvijas Onkoloģijas centra
Paliatīvās aprūpes nodaļas vadītājs

A.Šopenhauers ir teicis: "Deviņas desmitdaļas mūsu laimes ir atkarīga no veselības". Visā cilvēces pastāvēšanas laikā dažādas slimības tika uzskatītas par nopietnu posta, ciešanu un sāpju avotu. Tas veicināja medicīnas attīstību un līdz ar to slimību un to izraisīto ciešanu novēršanu. Cilvēce tagad ir sapratusi, ka postošās mēra epidēmijas var novērst, bet tuberkuloze, lepra, malārija un citas smagi noritošas slimības ir ārstējamas. Ar vakcinācijas atklāšanu pilnībā novēršama saslimšana ar bakām, poliomielītu un daudzām citām invaliditāti izraisošām slimībām. Pašlaik apzinātas apmēram 4000 ģenētiskas slimības, kuras potenciāli var ārstēt ar gēnu terapijas metodēm, izgriežot bojāto genoma daļu un "iemontējot" tajā veselo gēnu. Nākotnes perspektīvā varētu novērst pat tādas hroniskas slimības kā cukura diabēts, muskuļu atrofija, kā arī gēnu bojājumus krūts vēždraudes gadījumos. Tomēr, attīstoties dažādām medicīnas metodēm, vienmēr būs ētiska, morāla un juridiska rakstura diskusijas, ja iejaukšanās būs agrīnā embrionālā stadijā vai arī vēlākā dzīves posmā – ja tie būs jautājumi, kas skar cilvēka izskatu, psihi vai dzīvību.

Cita rakstura problēmas rodas mūsdienu sabiedrībā ar dzīves standartu paaugstināšanos, kas pagarina dzīvildzi un veicina sabiedrības novecošanos. Līdz ar to globāli un arī Latvijā pieaug onkoloģiskās saslimšanas. Pasaulē no 2000.gada līdz 2015.gadam pēc Pasaules Veselības organizācijas atziņām saslimstība ar vēzi pieauga par 25%. Latvijā reģistrēto onkoloģisko pacientu skaits no 2002.gada līdz 2014.gadam pieauga par 49,6% jeb absolūtajos skaitļos no 51 993 līdz 77 780 slimniekiem. Visas hroniski noritošas slimības lielākā vai mazākā mērā ir saistītas ar ievērojamām sāpēm un ciešanām pacientiem un viņu piederīgajiem.

Ielaistos gadījumos vēzi, kā arī HIV/AIDS, neirovaskulārās u.c. slimības nevar radikāli izārstēt. Līdz ar to rodas jautājums, cik efektīgi spējam palīdzēt mazināt ciešanas un sāpes. Audzēja gadījumos sāpes var mazināt 90%–95% gadījumu ar samērā vienkāršām metodēm. Pārējos gadījumos ir nepieciešama citu speciālistu palīdzība, proti, multidisciplinārs komandas darbs. Lielākās debātes rodas gadījumos, kad pacients ir mirstošs un ir dažāda veida smagi noritošas ciešanas. Pētījumos konstatēts,

ka ielaistu slimību gadījumos vidēji identificē 11 fiziskus/psihiskus simptomus, bet 10% gadījumu konstatē psihiatriskus stāvokļus vai iepriekš nediagnosticētas psihiatriskas slimības (*Portenoy R*, 1994.g.). Kā vienu no mūsu gadsimta nopietnākajām problēmām var minēt depresiju, kura bieži pavada dažādas fatāli noritošas saslimšanas. Šādu slimību radītās ciešanas ir grūti novērst bez speciālām zināšanām, kuras pamazām uzkrātas vismaz pēdējo 100 gadu laikā, strauji attīstoties medicīnai, īpaši paliatīvajai aprūpei Anglijā, Francijā un ASV. Profesionāla, uz zinātniskiem pierādījumiem balstīta pieeja problēmas risinājumos visskaidrāk izpaudīsies ļoti sarežģītos klīniskos gadījumos. Te der pieminēt Pētera I ironisko atziņu: "Es paša miesu ārstēju ar ūdeņiem, bet padotos – ar piemēriem. Gan vienā, gan otrā gadījumā atveseļošanās ieilgst".

Jāpiezīmē, ka Latvijā jau 11 gadus sekmīgi darbojas Sāpju izpētes biedrība un kopš 1996.gada attīstās pieaugušo un bērnu paliatīvā aprūpe. Tomēr paralēli dažās valstīs, analizējot pacienta ciešanu un sāpju novēršanas modeļus, tiek legalizēta eitanāzija un medicīniski asistēta pašnāvība, piemēram, Holandē, Beļģijā, Šveicē, dažos ASV štatos, respektīvi, juridiski formulējot šo metožu legālu pieejamību. Visās minētajās valstīs gadu no gada vērojams cilvēku skaita pieaugums, kuri aizgājuši no dzīves, izmantojot šīs metodes.

Autora R. Poļaka darbs "Tiesības uz nāvi. Eitanāzijas krimināl-tiesiskie, medicīniskie un ētiskie aspekti" balstās uz fundamentālu dažādu valstu juridisko interpretāciju eitanāzijas un medicīniski asistētas pašnāvības jautājumos, precīzi definējot un klasificējot eitanāzijas veidus un to interpretāciju. Visos gadījumos "atslēgas vārdi" ir "pacienta nenovēršamas ciešanas un sāpes", taču ir lielas atšķirības un domstarpības dažādu valstu juridiskajos terminos, to izpratnē un saturā. Darba saturs ir starpdisciplinārs, jo skar bioētiskus, medicīniskus un sociālus jautājumus, kas norāda uz tēmas sarežģītību un izaicinājumiem. Izpēte balstās uz daudziem literatūras avotiem un normatīvajiem aktiem, juridiskās prakses materiāliem. Secinājumi loģiski norāda uz precizējumiem Latvijas likumdošanā, normatīvajos aktos, nosakot legālās medicīnisko, bioētisko metožu juridiskās robežas attiecībā uz eitanāziju un medicīniski asistēto pašnāvību.

Jāuzsver, ka eitanāzijas tēma ir sarežģīta un sabiedrībā tiek uztverta no dažādiem skatpunktiem. Interesanta varētu būt eitanāzijas vēsturiskās attīstības koncepcija, dažādu atbalsta biedrību rašanās, kustību ietekme

uz sabiedrisko domu, kā radās "sinerģisms", kad eitanāziju sapludināja kopā ar paliatīvo aprūpi (Beļģijas piemērs) utt. Tā gan ir cita tēma, kas neietilpst šīs monogrāfijas uzdevumos.

Zinātniskajā darbā varētu būt neliela nodaļa ar dažādiem kodolīgi argumentētiem viedokļiem, kurus Latvijā formulētu dažādu specialitāšu nozīmīgākie pārstāvji, autoritatīvs Baznīcas uzskats, atsevišķu izcilu politiķu domas, nozīmīgu politikas ekspertu uzskati. Tas dotu zinātniskajam darbam papildus spilgtas krāsas.

Monogrāfijā izklāstītā zinātniskā tēma noteikti var būt noderīga topošajiem juristiem, medicīnas darbiniekiem, bioētikas pasniedzējiem, kā arī visiem interesentiem, kuriem izklāstītā informācija var noderēt mācībās un darbā. Jāpiebilst, ka nozīmīgs darbs nebeidzas ar "pēdējo pielikto punktu", bet prasa dinamisku turpinājumu, labu argumentu un pretargumentu klāstu un to izpēti nākotnes pētniecības projektos.

Vēl viens svarīgs aspekts izriet no zinātniskā darba – paliatīvās aprūpes tālāka attīstība Latvijā, lai aptvertu iespējami lielāku to pacientu skaitu, kuriem ir nepieciešams atbalsts smagi noritošas slimības ciešanu un sāpju brīžos. Tas ir kā nopietns pretmets eitanāzijas un medicīniski asistētas pašnāvības koncepcijai Latvijā. To labāk ilustrē Eiropas Paliatīvās aprūpes izstrādātā definīcija (EAPC, 2009.g.): "Paliatīvā aprūpe ir aktīva, visaptveroša to pacientu aprūpe, kuru slimība nav radikāli izārstējama. Tā ietver sāpju citu simptomu mazināšanu, atbilstošus sociālo, psiholoģisko un garīgo problēmu risinājumus. Paliatīvā aprūpe pēc būtības ir interdisciplināra attieksmē pret pacientu, viņa piederīgajiem un sabiedrību. Tā piedāvā aprūpi kā pamatkonceptiju, nodrošinot pacienta/es vajadzības neatkarīgi no viņa/viņas atrašanās vietas, mājās vai stacionāra apstākļos. Paliatīvā aprūpe apstiprina dzīves vērtību, miršanu uzskatot par dabisku procesu. Tā nepaātrina un neaizkavē nāves iestāšanos. Tai jānodrošina iespējami labāka dzīves kvalitāte līdz pat nāves iestāšanās brīdim". Nemitīgi pilnveidota likumdošana, kas balstīta uz fundamentālu zinātnisku izpēti, un šajā gadījumā – attiecinot uz medicīnu, var veicināt tālāku paliatīvās aprūpes attīstību valstī, mazinot pacientu ciešanas un sāpes smagi noritošu slimību gadījumos. Tomēr Ž.Ž.Ruso piebilst: "Nav iespējams radīt tik ideālus likumus, kurus cilvēciskās kaislības neizmantotu ļaunos nolūkos".

Priekšvārds

*Tehniski izpildīt eitanāziju nav sarežģīti,
grūtības rodas brīdī, kad bezspēcībā jānoskatās,
kā izdzīst cilvēka dzīvība...*

(Autors)

Tā nu ir sanācis, ka sākotnējais kursa darbs, izpildot obligātās mācību prasības, vēl studējot Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 2.kursā, ir pārtapis gan apjoma, gan arī kvalitātes ziņā nozīmīgākā pētījumā, kas, cerams, dos pienesumu Latvijas tiesību, it īpaši krimināltiesību doktrīnai un, iespējams, arī vēlākai praksei.

Eitanāzija ir izaicinoša un vienlīdz emocionāli smaga tēma. Lai arī cik pragmatiskam savos secinājumos jācenšas būt juristam, aiz katras mantijas ir cilvēks ar savu individuālu redzējumu par to, kas ir taisnīgi un kas nav, kam iespēju robežās būtu jābalstās uz objektīviem secinājumiem. "Vieglā nāve" vienmēr skars eksistenciālos jautājumus, un tieši tāpēc lēmuma pieņemšana par to, kāds tad būtu taisnīgākais tās tiesiskais regulējums, vienmēr saglabās savu aktualitāti un būs vēl ilgus gadus diskusiju objekts dažādu nozaru speciālistu vidū.

Liekot roku uz sirds, varu apgalvot, ka 2015.gadā veiksmīgi aizstāvētā promocijas darba "Eitanāzijas ētiskie un krimināltiesiskie aspekti" tapšanā, kas ir monogrāfijas pamatā, ieguldīts milzīgs darbs, neskaitot laiku un tā sagatavošanā aizvadot neskaitāmas dienas un naktis vairāku gadu garumā. Apzinoties to, ka līdz ar monogrāfijas publicēšanu neierobežotam lasītāju lokam tiks darīts zināms mans – juridisko zinātņu pārstāvja – personīgais viedoklis ne vien eitanāzijas institūta izpratnē, kas lielā mērā atšķiras no mūsdienu Latvijā un ārvalstu doktrīnā dominējošā, bet arī padziļinātas ārvalstu normatīvo aktu un prakses analīzes rezultātā balstīts redzējums par to, kādam būtu jābūt šā brīža "vieglās nāves" tiesiskajam regulējumam Krimināllikumā un citos tiesību aktos. Līdz ar to tas uzliek arī lielu morālu atbildību. Tāpēc ceru, ka monogrāfija raisīs polemiku, kā arī objektīvu kritiku, kas ļaus saskatīt pieļautās nepilnības, veicinot eitanāzijas institūta teorētisko pilnveidi nākotnē.

Jāatzīst, ka monogrāfija, tās kvalitāte nav tikai mans nopelns. Monogrāfijas tapšanā tiešā vai netiešā veidā ilgus gadus bijuši iesaistīti daudzi cilvēki, akadēmiskais personāls, praktizējošās ārstniecības personas, Latvijas un ārvalstu bibliotēku pārstāvji, kā arī nejauši satikti cilvēki un, protams, mana ģimene, kas vienmēr atbalstījusi mani un ticējusi maniem spēkiem arī tajos brīžos, kad tie bijuši uz izsīkuma robežas.

Vēlos izteikt dziļu pateicību Rīgas Austrumu klīniskās universitātes slimnīcas Latvijas Onkoloģijas centra Paliatīvās aprūpes nodaļas vadītājam Dr. Vilnim Sosāram, kurš ilgus gadus konsultēja mani ar medicīnu saistītajos jautājumos, skaidrojot gan terminus un slimību komplikētību, gan paliatīvās aprūpes nozīmi, būtību, attīstību Latvijā un citās pasaules valstīs, kā arī atklājot, cik patiesībā paliatīvā aprūpe var būt efektīva pacientu dzīves pēdējos brīžos un kļūt par alternatīvu eitanāzijai. Piemēri no medicīniskās prakses man ļāva saskatīt un vairāk izprast to, cik patiesībā trausla un vienlīdz nozīmīga gan no morālā, gan arī no tiesību viedokļa ir ikviena cilvēka dzīvība. Dr. Vilnim Sosāram un arī citiem šīs nozares pārstāvjiem novēlu, lai pašizliedzīgais ieguldījums, turpinot attīstīt paliatīvās aprūpes nozari Latvijā, vainagotos ar panākumiem, un katram nedziedināmi slimam cilvēkam, kuram būs nepieciešamība pēc šāda veida aprūpes, tā tiktu valsts garantēta un nodrošināta.

Izsaku pateicību manam draugam Jeļenai Smirnovai, kura, neraugoties uz savām ikdienas rūpēm un aizņemtību, Nīderlandē noorganizēja man tikšanos ar nu jau 2013.gadā aizsaulē aizgājušo Dr. Pīteru Vanhasseltu (*Peter van Hasselt, MD*), kurš tobrīd bija viens no Ziemeļholandes reģionālās eitanāzijas pārskata komitejas (*Regionale Toetsingscommissie Euthanasie Noord-Holland*) biedriem. Tikšanās laikā man bija iespēja pārrunāt, ar kādām praktiskām grūtībām ārstniecības personas saskaras eitanāzijas izpildes procesā, izzināt Nīderlandes sabiedrības attieksmi "vieglā nāves" jautājumā un tās attīstības tendences, ko centos pietiekami plaši atspoguļot monogrāfijas ietvaros.

Vēlos pateikties Maksa Planka Ārvalstu un Starptautisko Krimināltiesību Institūta (*Max Planck Institute for Foreign and International Criminal Law*) vadībai par man vairākkārt doto iespēju izmantot institūta bibliotēkas resursus, bez kā monogrāfijas tapšana būtu visnotaļ apgrūtināta.

Īpašu pateicību vēlos izteikt man sirdī ļoti tuvam cilvēkam – cienījamai profesorei, Dr. iur. Valentijai Liholajai, kuru man laimējies satikt un iepazīt jau tālajā 2001.gadā studiju procesa ietvaros. Vienmēr esmu apbrīnojis profesores kompetenci, profesionālismu, zināšanas, nezūdošo darba spar un augsto atbildības sajūtu. Savukārt profesores gaišā sirds, nekad neatsakot man padomu, vienmēr saņemot pretimnākšanu un motivējot neapstāties pie sasniegtā, gadu gaitā lielā mērā ir formējusi manu personību un jurista kvalifikāciju, par ko profesorei esmu bezgala pateicīgs.

Ikvienu lasītāju aicinu neuztvert katru manis monogrāfijā pausto atziņu un secinājumu kā negrozāmu patiesību, jo cilvēka izteiktais vārds vai doma nedrīkst kļūt absolūta. Es tikai centos, cik nu mana izpratne tobrīd ļāva, ieviest kaut nelielu skaidrību attiecībā uz eitanāzijas institūtu, nošķirot to no darbībām, kuras ikdienā veic ārstniecības personas nedziedināmi slimu cilvēku aprūpes ietvaros, no citas personas tīšas un prettiesiskas dzīvības izbeigšanas jeb nonāvēšanas, kas līdz šim Latvijā ir visnotaļ maz pētīts un dažbrīd pat pārprasts jautājums. Tajā pat laikā ar katru monogrāfijā uzrakstīto vārdu guvu arvien lielāku pārliecību, ka, lai arī kā mēs to nevēlamies atzīt, iespējams, pavisam drīz pienāks tas brīdis, kad "vieglā nāve" un līdz ar to arī tās praktizēšanas pieļaujamība tiks publiski apspriesta arī mūsu valstī, un jācer, ka tas notiks konstruktīvu sarunu formātā, rodot piemērotāko un taisnīgāko risinājumu šim jautājumam.

Monogrāfija paredzēta ikvienam interesentam.

Ceru, ka monogrāfija raisīs lasītāju interesi un sekmēs jaunus pētījumus šajā jomā.

Rihards Poļaks

Dr. iur.